

Тетяна МУСІЄЦЬ,
канд. екон. наук, професор, професорка кафедри міжнародних фінансів
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID 0000-0001-8277-0946
mirontet@kneu.edu.ua

Ірина ОЛЬШЕВСЬКА,
канд. екон. наук, доцент, доцентка кафедри міжнародної економіки
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID 0000-0003-2147-1533
olshevska_ip@kneu.edu.ua

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЗАХИЩЕНІСТЬ МІГРАНТІВ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Актуальність. Інтернаціоналізація міграційних процесів, підсилена глобалізацією і лібералізацією торгівельно-економічних відносин набуває дедалі більшої інтенсивності та урізноманітнення, що засвідчують офіційні дані ООН, оскільки вже на майже 8 млрд. осіб нараховується приблизно 281 млн. міжнародних мігрантів, що складає 3,6% від їх загальної кількості [1]. Основну частину міграційного потоку становить трудова міграція, яка нараховує 169 млн. осіб та додатково в багатьох країнах має місце внутрішня міграція, яка також характеризується підвищеною динамікою до зростання і спричинена як усталеними причинами, так і кризовими викликами сучасного етапу розвитку.

Існуюча регуляторна система міграції традиційно здійснюється на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Статус іноземних працівників, питання соціальної захищеності підтверджуються двосторонніми та багатосторонніми угодами, які закріплюються відповідним національним законодавством та урядовими постановами. Міграційні потоки впливають на розвиток цілих регіонів планети, соціально-економічний розвиток країн еміграції та імміграції. У зв'язку з цим виникає потреба в об'єднанні зусиль світового співтовариства для регулювання сучасних процесів трудової міграції, а саме моніторингу кількісного і якісного складу, умов працевлаштування, системи оплати праці та її правового супроводження, забезпечення соціальних гарантій тощо.

Результати дослідження. ООН постійно підкреслює значний позитивний внесок мігрантів у забезпечення економічного зростання країн, які відображені в Цілях сталого розвитку (ЦСР) на період до 2030 року і покликані на глобальному рівні покращити

ситуацію з бідністю, голодом, забезпеченням прав і свобод людини, проблеми гендерної рівності, захисті природного середовища та ресурсів. Серед ЦСР важливо виокремити деякі, які безпосередньо чи опосередковано пов'язані з міграцією:

– Ціль 1 «Подолання бідності», найважливішу роль в економічному розрізі для країни еміграції відіграють грошові перекази мігрантів, які є не лише матеріальною підтримкою родини емігранта, а й відіграють важливу роль в економічному становленні країн; являють собою, після прямих іноземних інвестицій, валютних надходжень від експорту товарів і послуг, розмірів зовнішньої фінансової допомоги - джерело фінансових ресурсів країн, що розвиваються; є важливим та стабільним джерелом зовнішнього фінансування країн, оскільки майбутні потоки переказів використовуються для забезпечення або гарантій при отриманні позикових коштів на міжнародному ринку капіталу; здатні чинити вагомий антициклічний вплив на ділову активність у країнах еміграції, оскільки не залежать від динаміки інвестицій; сприяють нарощуванню національного рівня споживання, відіграють роль стимулятора економіки країн, мультиплікативно генеруючи збільшення сукупного попиту та розвиток національного виробництва. Однак, варто усвідомлювати, що міграція, як механізм боротьби з бідністю, може спонукати для країни-еміграції втрату людського ресурсу, спричинити значне зниження науково-технічного потенціалу та уповільнення наукового і соціально-економічного зростання;

– Ціль 8 «Гідна праця та економічне зростання». Підвищення рівня продуктивності праці, залучення технологічних інновацій у виробничий процес, розвиток малого та середнього бізнесу, зменшення гендерної нерівності у доходах та забезпечення належних умов праці та рівних можливостей для всіх учасників ринку праці, незалежно від статі, віку, національності. При цьому, ганебну проблему торгівлі людьми, яку називають сучасним рабством, потрібно ліквідувати;

– Ціль 10 «Скорочення нерівності» здебільшого спрямована на «сприяння впорядкованій, безпечній та врегульованій міграції та мобільності людей» [1]. Потужні трансформаційні зрушення світового розвитку змінюють роль матеріального фактору для успішних та мобільних людей, які відходить на задній план, а на порядку денному стають, бажання забезпечити особисту безпеку, побачити світ та/або реалізувати себе на нових ділянках роботи та у нових сферах життя. При цьому, ризик втрати контролю над міграційними переміщеннями може бути зумовлений здебільшого непрогнозованими воєнними діями та потужними стихійними лихами тощо і відбувається міграційна криза - спонтанний масовий рух населення з країни (країн) у пошуках більш безпечних для життя

умов перебування і які назагал супроводжуються розладом міжлюдських відносин з усіма наслідками, що з того випливають [3];

– Ціль 11 «Сталий розвиток міст і громад». Міста є потужними осередками економічного зростання, а під час війни ще й двигуном відновлення і відбудови. Існуючі мережі, які взаємопов'язані спільними соціально-економічними процесами, зокрема безпековими, цифровими, культурними, екологічними, енергетичними тощо, сприяють залученню потоків капіталів та людських ресурсів. Управління інфраструктурою, транспортною та телекомунікаційною мережею, вирішення проблем бідності, охорони здоров'я та освіти є викликом для міських реалій;

– Ціль 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату». Серед основних причин зміни клімату можна виокремити індустріалізацію, видобуток газу і нафти, надмірне споживацтво, робота електростанцій, вирубування лісів та втрата водних ресурсів, накопичення сміття та відходів та багато інших. Зміни клімату вже створюють додатковий стрес для всіх країн і регіонів світу. Соціальні і економічні наслідки змін клімату викликають зниження продуктивності праці, тиск на систему охорони здоров'я, породжують кліматичну міграцію. За даними ООН до 2050 року 1.2 млрд.людей можуть бути переміщені через стихійні лиха і зміни клімату. Всі повинні усвідомити глобальний характер проблем, які не втрачають своєї актуальності навіть за нинішніх воєнних часів.

Слід визначити, що базовою основою парадигми соціально-економічної захищеності трудового мігранта є його безпека, захищеність особистої свободи та рівності; забезпечення достатнього життєвого рівня; правових та інституційних прав та широкі можливості реалізації особистих інтересів, зокрема культурних та ін. трудящих-мігрантів і членів його родини.

Варто виокремити міграційні та соціальні ризики в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки України. Зокрема, це суттєве погіршення соціально-економічного становища вразливих верств населення; зниження спроможності системи соціального захисту; звуження можливостей зайнятості та поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці; значне зниження добробуту та якості життя населення; погіршення доступу до кваліфікованої медичної допомоги та доступу до отримання соціальних послуг через брак фахівців з надання соціальних послуг; погіршення умов життя значних груп населення через руйнування житла та цивільної інфраструктури; масовий виїзд біженців за кордон; значне погіршення стану довкілля (включаючи воєнне забруднення), спричинене бойовими діями; збільшення навантаження на соціальну

інфраструктуру та ринок праці густозаселених і традиційно праценадлишкових західних регіонів; стрімке зростання кількості ВПО [4].

Отже, треба, вочевидь, визнати, що для якісного покращення соціально-економічної захищеності мігрантів, насамперед, необхідні зміни в законодавчому врегулюванні засадничих основ функціонування відповідної системи, вирішення нагальних соціально-економічних викликів на різних рівнях, через вдосконалення правової бази про захист прав трудящих-мігрантів національного законодавства, укладання двосторонніх міжурядових угод, що обумовлюють соціальні гарантії громадян, адаптація до існуючих міжнародних правових актів ООН, МОП і Ради Європи.

Список використаних джерел

1. McAuliffe M. and Oucho L.A. (eds.), 2024. *World Migration Report 2024*. International Organization for Migration (IOM), Geneva. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>
2. Соціально-економічна захищеність мігрантів: глобальні та регіональні аспекти / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» ; наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2016. 266 с. (Сер. «Проблеми регіонального розвитку»). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20160801.pdf>
3. Ольшевська І., Лихолет С. Міграційні процеси сучасності і українська міграційна криза: до проблеми спільного та специфічного. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.20>
4. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / [В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський та ін.] ; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>